

PROJEKT 'INSPIRACIJA' U NARODNOME MUZEJU LABIN

OLJA VIŠKOVIĆ □ Narodni muzej Labin, Labin

IM 52, 2021.
RIJEČ JE O...
MAIN FEATURE

Projekt *Inspiracija*

Od 1. kolovoza 2018. do 31. siječnja 2021. proveden je projekt *Inspiracija*, u kojemu su kao partneri sudjelovala dva hrvatska i dva slovenska grada, Rijeka i Labin te Trbovlje i Slovenska Bistrica. Kao predstavnici Labina u projekt su bili uključeni Turistička zajednica Labin – Rabac i kulturno-umjetnička udruga Labin Art Express. Projekt je sufinancirala Europska unija iz sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) u sklopu Programa suradnja Interreg V-A Slovenija – Hrvatska 2014. – 2020. Projekt *Inspiracija* predstavlja zajedničku povijest spomenutih gradova interpretacijom u suvremenim informacijsko-interpretacijskim centrima.

Cilj je projekta revitalizacija gradova bogatih industrijskom baštinom, konkretno Trbovlja, Slovenske Bistrice, Labina i Rijeke, razvojem kulturnog turizma odnosno revitalizacijom industrijskih dijelova tih gradova te uređenjem četiriju informacijskih centara za interpretaciju

industrijske baštine. Centri su zamišljeni kao informacijsko-interpretacijski, što znači da osim informativne uloge imaju i namjenu povezivati muzeološku i turističku interpretaciju tih lokacija te na inovativan način prezentirati industrijsku baštinu. Stvaranjem novih turističkih sadržaja radi reanimiranja nekad aktivnih industrijskih lokaliteta, četiri grada bogate industrijske prošlosti postala su točke prekogranične turističke rute. Ruta vodi posjetitelje od pilana i mlinova Pohorja preko rudnika Trbovlja i Labina do industrije u riječkoj luci.

Rudarstvo na Labinštini

Povijest industrije na Labinštini ponajprije je, i najvećim dijelom, vezana za eksploataciju ugljena. Početci rudarske djelatnosti datiraju još iz vremena mletačke vladavine, kada je u 17. stoljeću otkriven tzv. rusi ugljen ili crna smola (*pegola nera*), koja se upotrebljavala za impregnaciju brodova. Prva rudarska proizvodnja poči-

sl.1. Naslovnica brošure projekta 'Inspiracije': Rijeka

sl.2. Naslovnica brošure projekta 'Inspiracije': Labin

sl.3. Pogled na dio postava izložbe

sl.4.-5. Rekonstrukcija rudnika u Narodnome muzeju Labin

Izvor: Fototeka Narodnog muzeja Labin

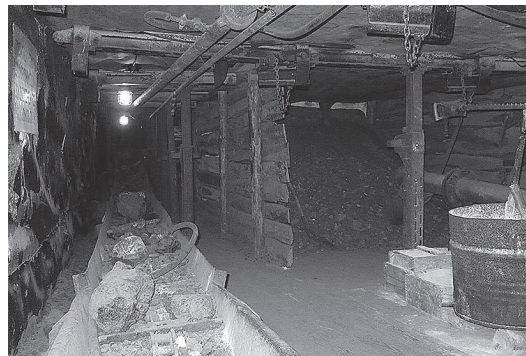

nje 1785. u Krapnu, gdje je četrdesetak rudara godišnje proizvodilo oko 560 tona ugljena koji je dopreman do Rijeke za potrebe tamošnje rafinerije šećera. Kontinuirana rudarska proizvodnja na Labinštini počela je 1830-ih godina u tri rudnika u Krapnu. Godine 1879. otvoreno je rudarsko okno u Vinežu, a 1881. okna Krapan i Vinež spojena su u jedinstvenu proizvodno-tehnološku cjelinu. Rudnici su modernizirani, za pokretanje rudarske mehanizacije počeo se iskoristavati komprimirani zrak, uvedene su lokomotive, uređena su pristaništa Štalije i Bršica te je otvoreno novo rudarsko okno u Štrmcu. Nakon završetka Prvoga svjetskog rata i potpadanjem tog prostora pod talijansku upravu osnovano je poduzeće Società Anonima Carbonifera Arsa, koje je upravljalo rudnicima Labinštine ulažući u njih i modernizirajući postrojenja. Rudnici bilježe nagli rast proizvodnje, ponajviše zbog potreba fašističkoga gospodarstva. Rudnici tada slove kao najmoderniji u Europi, zapošljavaju više od 10 000 radnika, a rekordna proizvodnja dosegnuta je 1942., kada je iskopano 1 158 000 tona ugljena. Za stambeno zbrinjavanje sve većeg broja radnika 1937., prema projektu arhitekta Gustava Pulitzera Finalija, izgrađeno je naselje Raša. Početkom 1940-ih godina, prema nacrtima arhitekta Eugenija Montuorija, počinje izgradnja rudarskog okna i naselja u Podlabinu (Pozzo Littorio). Nakon Drugoga svjetskog rata nastavljena je eksploatacija ugljena na Labinštini, a Istarski ugljenokopi Raša imali su vrlo važnu ulogu u poslijeratnoj obnovi Hrvatske i Jugoslavije. Tijekom 1950-ih i 1960-ih godina u rudnicima je zaposleno oko 7000 rudara, a 1959. proizveden je poslijeratni maksimum od 860 100 tona ugljena. Velike zalihe ugljena s vremenom su prouzročile pad proizvodnje i smanjenje broja radnika u rudnicima, pa je 1970-ih planirano postupno zatvaranje rudnika i njihova zamjena gradnjom niza tvorničkih pogona.

Većina je rudnika zatvorena 1980-ih, uglavnom zbog nerentabilnosti. Rudarsku je proizvodnju nastavilo novo poduzeće Istarski ugljenokopi Tupljak, koje je zbog proizvodnih teškoća od 1990. do 1992. bilo u stečaju, a u svibnju 1999. prestala je proizvodnja i u tom rudniku. Potkraj 1999. jama Tupljak je zatvorena, čime je zatvoren i posljednji ugljenokop u Hrvatskoj.

Rudarski postav Narodnog muzeja Labin

Rudarski postav Narodnog muzeja Labin smješten je u podrumu palače Battiala Lazzarini i vjerni je prikaz

rudarskih hodnika dugih oko 150 metara. Rekonstrukcija rudnika provedena je od 1961. do 1964., nedugo nakon otvorenja Muzeja, uz pomoć inženjera rudarstva Istarskih ugljenokopa Raša. U prostoru ispred samog ulaza u rudnik posjetitelji se upoznaju s vrstama ugljena i nekim strojevima koji su se upotrebljavali u rudniku, a prije ulaska s police mogu uzeti odgovarajuću zaštitnu kacigu. Pri gradnji rudnika vodila se briga o njegovim dimenzijama pa je i rekonstrukcija, zbog nastojanja da bude što vjernija originalu, u prvom dijelu lako prohodna, ali strop se od polovice rudnika spušta i postaje sve niži, a prolaz sve uži, te je zaštitna kaciga u tom dijelu svakako dobrodošla. Takvim dimenzijama rudnika i uvjetima rada u njemu vjero je dočarana sva težina rudarskog posla. Obilaskom rudnika mogu se uočiti sva njegova karakteristična obilježja, uključujući niskop s prikazom načina zaustavljanja vode, telefonskom centralom, radionicom, skladištem, trafostanicom, punktom za mjerenje eventualne prisutnosti metana (plina koji je u mješavini s ugljenom prašinom vrlo opasan u rudniku). U hodniku su izloženi vagoneti i lokomotiva za prijevoz ugljena, a cijelom njegovom dužinom prolazi pruga. Nakon tog hodnika nastavlja se hodnik u kamenu, onaj prvi koji je trebalo probiti da se dođe do naslaga ugljena. U njemu su smještene cijevi za provjetravanje zrakom, otkopne bušilice, čekići i drugi alat. Slijedi dulji hodnik s prikazom različitih vrsta podgrada (drvenim, željeznim, lučnim, četvrtastim, šesterokutnim), a on vodi do radi-lišta. Na radilištu su prikazani primjeri otkopa čekićima, svrdlima, pijucima i miniranjem, zatim transportna traka, stroj za zasipavanje iscrpljenih dijelova rudnika te kamena prašina koja je služila za gašenje iskrenja pri miniranju. U posljednjem dijelu rudnika prikazan je

stari način kopanja iz 19. stoljeća, kada se ugljen vadio jednostavnim ručnim alatom. Cjelokupnom dojmu pridone nose prateći zvukovi snimljeni u originalnom rudniku.

Informacijsko-interpretacijski centar u Narodnome muzeju Labin

Informacijsko-interpretacijski centar *Inspiracija* u Labinu smješten je u Narodnome muzeju Labin, u prizemlju palače Battiala Lazzarini. Tvorac idejnog rješenja i autor projekta je arhitekt Marko Sančanin. Zadatak labinskog dijela projekta *Inspiracija* jest objedinjavanje i isticanje pojedinih aspekata rudarske baštine Labinštine te usmjeravanje posjetitelja na samostalno istraživanje tog područja i njegove rudarske prošlosti.

Informacijsko-interpretacijskom centru prilazi se izravno iz glavnog predvorja. Sastoji se od dvije prostorije: manja (16 m²) služi kao svojevrsno predsoblje u kojemu posjetitelji mogu saznati osnovne informacije o projektu *Inspiracija*, informacije o ostalim lokacijama partnera u projektu i o njihovoj industrijskoj baštini, a u većoj je prostoriji (68 m²) postav posvećen rudarskoj baštini

Labinštine. Postav je zamišljen u nekoliko cjelina i koncipiran je na način da se što bolje iskoristi prostorija, zbog čega njome dominira crna boja koja posjetitelje priprema na boravak u rudniku. Središnji dio te prostorije zauzima reljefni prikaz područja rudarenja na Labinštini sa sedam manjih reljefa u polukuglama koji prikazuju rudarske punktove Podlabin, Rašu, Štrmac, Termoelekttranu Vlaška, Termoelekttranu Plomin, Koromačno i luku Teleferiku u Rapcu te ilustrira rudarsku infrastrukturu Labinštine i upućuje posjetitelje na konkretne lokacije.

sl.6.-9. Informacijsko-interpretacijski centar u Narodnome muzeju Labin
Izvor: <https://www.inspiracija.eu>

sl.10. Pogled na retrospektivu izložbu L.A.E. (1991.) – L.A.E. XXI (2021.) otvorene povodom 30. obljetnice osnivanja kulturno-umjetničkog kolektiva Labin Art Expressa i 100. obljetnice Labinske republike.

Na zidu iza reljefa nalazi se karta s označenim rudarskim lokacijama, a na zapadnom zidu prostorije obrađena je tema rudarskih udarnika – izloženi su portreti udarnika iz razdoblja nakon Drugoga svjetskog rata, čime je dočaran društveno-politički i ideološki kontekst rudarstva, ali su ujedno naznačena i klasna odnosno rodna pitanja onog vremena. Uz lijevu stranu južnog zida prezentirana je rudarska oprema, a pričom o tehnološkim poboljšanjima i podizanju standarda rada u rudniku prenesena je istina o teškim uvjetima rada i opasnostima u rudniku. Na sjevernom zidu prostorije lentom vremena ispisana je kronologija razvoja rudarstva i drugih industrija od samih početaka u 17. stoljeću do danas, kao i događaja vezanih za rudarstvo te je predstavljen razvoj brojnih kulturnih projekata i inicijativa kojima je cilj sačuvati i oživiti rudarsku baštinu tog prostora. Tekstovi su napisani na hrvatskome, engleskome, talijanskome i njemačkom jeziku.

Informacijsko-interpretacijski centar *Inspiracija* obogaćen je multimedijским sadržajima pa je u manjoj prostoriji na zidu smješten *touch screen* sa svim važnim informacijama o gradovima partnerima projekta, uz mnoštvo videosnimaka i audiomaterijala, fotografija i videoisječaka te s kvizom o rudarstvu, a u većoj je prostoriji smješten još jedan ekran na kojemu se prikazuju fotografije rudnika, rudara i ostalih tema povezanih s rudarstvom Labinštine. U toj se prostoriji nalazi i projektor uz pomoć kojega se na zidu reproducira film *Događaj u Raši*, proizvod Jadran filma iz 1950., autora Rudolfa Sremca. U njemu se prikazuje pokušaj rudara brigade „Bratstvo i jedinstvo” da u rudniku u Raši obore rekord u iskopavanju ugljena koristeći se metodom voditelja brigade Antuna Bičića. Putem projektoru moći će se prikazivati i drugi filmovi i snimke s temom rudarstva Labinštine. Iz veće prostorije posjetitelji ulaze izravno u rekonstrukciju rudnika smještenu u podrumu palače Battiala Lazzarini.

Uređenjem centra u Narodnome muzeju Labin povezano su jedinice labinske rudarske baštine: rudarsko-industrijski kompleks Pjocal, Kulturni centar Lamparna, Gradska knjižnica Labin i palača Battiala Lazzarini u kojoj je Muzej smješten. U Narodnome muzeju Labin već je postojao rudarski postav odnosno replika rudnika, a uređenjem Informacijsko-interpretacijskog centra prije samog ulaska u rudnik stvorena je cjelina te osmišljena priča koja posjetitelje upoznaje s poviješću rudarstva

na Labinštini i sa značenjem te gospodarska grane. U Muzeju je uspostavljena i informacijska točka kako bi posjetitelji upoznali bogatu rudarsku baštinu tog područja, ali i kulturnu i prirodnu baštinu Labinštine, što bi ih moglo potaknuti na istraživanje i posjet drugim lokacijama tog područja koje čine identitet Labina i okolice.

LITERATURA

1. Biočić, Branko. „Završetak radova do kraja studenog”. *Glas Istre*, 25. listopada 2019., str. 17.
2. Biočić, Branko. „Završni radovi na interpretacijskom centru rudarstva”. *Glas Istre*, 12. siječnja 2020., str. 41.
3. Biočić, Branko. „Posvećeno bogatoj povijesti rudarenja”. *Glas Istre*, 2. veljače 2020., str. 40.
4. *Inspiracija EU*. Informacijsko-interpretacijski centar Labin. <https://www.inspiracija.eu> (pristupljeno 22. srpnja 2021.).
5. Sančanin, Marko. *Idejni projekt uređenja muzejskog postava Informacijsko-interpretacijskog centra*. Obrt za inženjersko oblikovanje Rudar, Zagreb.

Primitljeno: 27. srpnja 2021.

THE “INSPIRATION” PROJECT IN LABIN NATIONAL MUSEUM

From August 2018 to January 2021 the *Inspiration* project was conducted, the partners taking part were two Croatian and two Slovene towns – Rijeka and Labin, and Trbovlje and Slovenska Bistrica, creating a new cross-border cultural tourism route.

The project was launched with the intention of fostering the revitalisation of cities with a rich industrial heritage, while creating new tourism contents and reanimating abandoned industrial sites. Four information and interpretation centres were set up as part of the project, in which the industrial heritage of the cities is presented in an innovative manner. The information and interpretation centre in Labin is set up in the Battiala Lazzarini Palace in the old city centre, i.e., in the Labin National Museum.